

**Методичні рекомендації до орієнтовних планів-конспектів уроків
для 7-го класу за програмою факультативного курсу «БІБЛІЙНА
ІСТОРІЯ ТА ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА»**

Для викладачів курсів духовно-морального спрямування пропонуються орієнтовні плани-конспекти уроків для 7-го класу за програмою факультативного курсу «БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ТА ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА» (1-11 кл.).

Вважаючи урок типовим «вузлом», у якому поєднуються та реалізуються як фундаментальні ідеї розвитку особистості на засадах традиційних духовних цінностей, так і методи та прийоми прикладного рівнів культивування духовно-моральних чеснот, авторський колектив у своїй розробці пропонує реалізацію тих дидактичних принципів, які відповідають сучасному рівню педагогічної практики та віддзеркалюють зміст чинної навчальної програми. Зупинимось на декількох з них:

Плани-конспекти уроків розроблені з урахуванням принципу особистісно орієнтованого навчання. Автори вважають, що, на уроці, вчитель має не просто опрацювати готовий план-конспект, який потрібно правдами чи неправдами "пройти", не власну діяльність на майбутньому уроці, а реальних дітей з індивідуальними, лише їм притаманними здібностями через виконання різноманітних і різнопланових практичних завдань.

Розроблені уроки забезпечують реалізацію триєдиної мети едукації — навчання, розвитку і виховання, що не тільки відповідає вимогам сучасної дидактики, а й сприяє інтелектуально-серцевому засвоєнню духовно-моральних цінностей.

Зміст навчальних матеріалів уроку забезпечує стан рівноваги (гармонії) усіх підсистем життєдіяльності дитини, апелюючи до її внутрішніх потенцій: працю душі (участь почуттів, далекосяжні наміри, високі помисли, моральні вчинки тощо); належний рівень психічної напруги

(участь розуму, волі, прагнень тощо); можливість спілкування учителя та дітей (з ним і між собою).

Автори приділили велику увагу самостійній діяльності учнів, забезпечуючи певну рівновагу цієї діяльності з груповою роботою та фронтальними прийомами, які застосовує вчитель.

Особливо слід наголосити на принципі біблійності навчання, який дозволяє черпати великий навчальний і виховний потенціал Святого Письма для досягнення триєдиної мети уроку. Використання наведених на початку уроків біблійних посилок дозволяє вчителю та учням доторкнутись до біблійної екзегези, завдяки чому глибше зрозуміти й міцніше засвоїти духовний зміст теми уроку.

Переважна більшість уроків «Біблійної історії та християнської етики» в 7-му класі відрізняються своїм фокусуванням на Євангельських сюжетах та образах, які є актуальними і для сучасної людини. Центральною постаттю як Нового Заповіту, так і зорієнтованих на нього уроків, є образ Ісуса Христа. Епізоди, узяті з Його життя, дають дитині яскравий і зрозумілий приклад для наслідування, формуючи прагнення до досконалості. Принцип біблійності навчання відносно запропонованих уроків реалізується і в тому, що кожна біблійна оповідь є сама по собі навчанням. Так, життя Ісуса Христа, описане в Євангелії, є образним описом навчального та виховного процесу і для учнів, що ходили з Ним, і для тих, хто з'являвся поруч в тому чи іншому епізоді. Для семикласника важким і непринадним є теоретизування і насадження тієї, чи іншої (не своєї) думки. В 12-13-річному віці підліток не тільки формує своє ставлення до світу, подій і людей в ньому, а й намагається це ставлення висловити. Євангеліє дає живі сталі образи, які спонукають до того, щоб замислитись, дати оцінку, взяти як приклад для власних вчинків. При цьому вчитель на уроках не повинен вимагати від дитини тут і зараз бути досконалою сверж-істотою з набором тільки позитивних якостей. Кожен урок має на меті дати учневі підґрунтя для формування себе як особистості в процесі

опрацювання різних проблемних ситуацій та пошуку відповідей на складні й важливі питання не в косній статиці, а в живій динаміці. Отже, біблійний принцип дозволяє учневі зробити знання своїм, стимулюючи його внутрішню активність, через спілкування і рефлексію, пізнаючи себе в міру засвоєння християнських цінностей.

В запропонованих уроках враховуються й всі інші (традиційні) принципи навчання: науковості, систематичності, зв'язку з життям, природовідповідності, наочності тощо.

Зміст поурочного методично-дидактичного наповнення складають три напрями:

1. ***Вивчення Біблії і розгляд прикладів із біблійної історії*** в аспектах етики вчинків, вирішень життєвих ситуацій та розвитку особистості віруючого, його ставлень до Бога і Божих настанов.

2. ***Вивчення основних засад християнської етики***, які відображені в багатовіковій історії українського народу, його укладі життя, вирішенні ним основних життєвих ситуацій та на прикладах життя відомих подвижників благочестя і святих нашого краю.

3. ***Превентивне виховання на засадах християнської моралі***, яке полягає у творчому вирішенні життєвих ситуацій, з якими діти і молодь зустрічаються в сучасному світі. Цей напрямок реалізується в ігрових ситуаціях, дискусіях, диспутах, екскурсіях та інших формах урочної та позаурочної діяльності.

Відповідно до програми курсу «БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ТА ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА» для 7-го класу розроблені матеріали поділяються на ***три тематичні блоки***. Метою **першого блоку “Бог та людина”** є введення школяра у світ Біблії, в якому на основі вивчення та осмислення вчинків людей, описаних у Старому та Новому Заповітах, особлива увага приділяється формуванню основних морально-етичних цінностей особистості. Метою **другого тематичного блоку “Віра та людина”** є ознайомлення учнів з видатними постатями в історії

українського народу, чия діяльність справила визначний вплив на формування, становлення і розвиток української державності; духовними святинями, які відіграли вирішальну роль у розвитку культури та духовності українського народу; Заповідями Божими як основою морального життя людства та християнським вченням про людину. **Третій тематичний блок “Християнська культура та людина”** ознайомлює учня з тією традиційною духовною та етнографічною культурою, що займає у житті українського народу храм, християнські традиції та свята, таїнства та обряди, християнські корені культурних надбань українського народу, норми поведінки в суспільстві у світлі християнської моралі.

Кожен урок є насиченим низкою прийомів та завдань (письмові вправи, робота з ілюстративним матеріалом, проблемні запитання тощо), які вимагають вдумливого ставлення з боку учнів та сприяють усвідомленому формуванню аксіосфери учнів

Автори пропонують велику кількість практичних завдань майже на кожному уроці. Це відбувається цілком свідомо не з метою перевантаження учнів на уроці, а з метою надання вчителю можливості вибору практичних вправ відповідно до потреб та можливостей конкретного класу.

Поширеною формою навчальної роботи на уроках є представлення (захист) школярами виконаного випереджаючого домашнього завдання й повідомлення його результатів класу. Воно стосується багатьох уроків, з огляду на це, вчитель має опрацьовувати не тільки план-конспект найближчого уроку, а й наступного за ним, та своєчасно задавати домашні завдання випереджаючого характеру.

Уроки містять різноманітні прийоми інтерактивного навчання, коли практично всі учні виявляються залученими в процес пізнання, та мають можливість розуміти і рефлектувати з приводу того, що вони знають і думають. Спільна діяльність учнів на уроках в процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу має стимулювати кожного учня робити свій індивідуальний внесок до обміну знаннями, ідеями, способами діяльності.

Відбувається це має в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримці, що дозволяє учням не тільки отримувати нові знання, але і розвивати свої комунікативні навички: уміння вислухати думку іншого, зважувати і оцінювати різні точки зору, брати участь в дискусії, випрацювати спільне рішення.

Підсумовуючи, зауважимо, що на уроках особлива увага вчителя повинна приділятися не стільки насиченню учня знаннями, скільки формуванню духовно-ціннісної сфери школярів, плеканню особистості, здатної робити самостійний моральний вибір і відстоювати свої переконання та ідеали, і запропоновані уроки дають для цього потужне навчально-методичне підґрунтя з різноманітних прийомів та форм роботи, а саме:

- **прийоми роботи, орієнтовані на Біблійний текст (розуміння, інтерпретація):** «Біблійна абетка» (тлумачення слів, висловів і понять), «Біблійні цитати» (розуміння, тлумачення, чітка ідентифікація джерела, актуальність для сучасної людини), «Сторінками Біблії» (біблійний текст як основа етичної дискусії), «Біблію відкривай – мудрості набирай» (опрацювання текстового матеріалу з моральним висновком щодо прочитаного);

- **прийоми роботи, націлені на усвідомлення учня як «себе в запропонованій ситуації уроку»:** створення міні-творів, роздумів, описів і вражень відносно пережитого на уроці; вправа «Очікування» (прогнозування сценарію розвитку уроку та усвідомлення себе в ньому); «Скринька» (стимулювання вміння синтезувати інформацію); «Коло обговорення» (висловлювання за проблемою від Я-позиції); «Вузлики напам'ять» (фіксування важливої для себе інформації);

- **прийоми роботи, орієнтовані на активізацію аналітичних навичок учня:** «Вчимося аналізувати» (почуте – вірш, музичний твір; побачене – відео, репродукцію картини відносно власного життєвого досвіду та світосприйняття), «Кольоровий ланцюжок» (фокусування на

ключових словах і виразах, актуальних для передачі ідеї поетичного твору); «Перевір себе» (контроль правильності відповідей), «Уважне слухання» (сприяє концентрації уваги на аудіо-матеріалі уроку); «Робота з відео-матеріалом» (аналіз відео-матеріалу згідно з планом і тематикою уроку); «Картинна галерея» (аналіз побаченого через призму ціннісного світосприйняття); «Порівняння / співвідношення» (аналітика на контрастах та спорідненості явищ, ідей, вчинків); «Визначаємо головне» (аналіз інформації як добірки першорядної, другорядної та ін., розуміння важливості концентрації на головному і вміння знаходити це «головне»); «Читаємо-аналізуємо» (знайомство з явищем полі текстуальності, вміння відкривати багато змістів в одному тексті); «Крилаті слова і фрази» (тлумачення фраз, аналіз їх виникнення та змісту);

● **прийоми, орієнтовані на розвиток комунікативних навичок учня:** «Мозковий штурм» (дати визначення, правильно відповісти фактологічно за матеріалом уроку, вміння подати інформацію зрозуміло, цікаво і правильно), «Екскурс в історію» (підготовлений заздалегідь матеріал до уроку надається учнем (-ями) і такий, що подається в формі реферату, оповіді, доповіді); «Дебати юних філософів» / «Філософський клуб» (відповісти на проблемне (центральне питання етапу уроку), аргументуючи відповідь і підкріплюючи цікавими порівняннями та асоціаціями); «Асоціативна квітка» (встановити відповідні «семантичні містки» між тим, що вже учневі відомо і зрозуміло і тим, що буде вивчатися); «Рефлексія» (роздуми до загального враження від уроку: його теми, ідеї, проведення та емоційного забарвлення); «Інтерактивна бесіда» (полілог, який утворюють самі учні, відносно матеріалу уроку чи етапу уроку); «Незакінчене речення» (продовжити речення (думка «за»/ «проти»)); «Репортерська сумка» (активізує навички ставити запитання та давати відповіді на них: непідготовлене діалогічне та монологічне мовлення); «Народна мудрість» (відшукати серед набору літер без пропусків та знаків пунктуації вислів, який треба прокоментувати та інтерпретувати відносно

свого життєвого досвіду і ціннісних орієнтирів у житті); «Гарячий мікрофон» (розвиток вміння вести дискусію).

Отже кожний урок має стати інтелектуально-творчою лабораторією, в якій вчитель і учень взаємодіють для обміну і насичення знаннями, де творчо опрацьовується поданий матеріал для максимальної ефективності навчання. Урок не є абстрагованим і відірваним від реалій життя – він виступає платформою живого спілкування, обговорення та обміну думками, а вчитель часто-густо виступає як порадник і координатор у взаємодії учнів.

Рогова О.Г.

Скакун Н.М.